

แนวคิดคลังสมองอัตลักษณ์จีนของสีจิ้นผิง: พลังทางปัญญาแห่งการพัฒนา
ประเทศจีนยุคใหม่

Xi Jinping's Think Tanks with Chinese Identity:
The Intellectual Power of Modern China Development

รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริลักษณ์ ตันตยกุล*

Associate Professor Dr. Sirilak Tantayakul

chenyulan@hotmail.com

Received: 21/10/62 Revised: 06/11/62 Accepted: 06/11/62

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นผลงานที่ได้มาจากการศึกษาแนวคิดคลังสมองอัตลักษณ์จีนของสีจิ้นผิง ในฐานะพลังทางปัญญาแห่งการพัฒนาประเทศจีนยุคใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ลักษณะและบทบาทของคลังสมองของจีนในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ (2) บทบาทของปัญญาชนในการริเริ่มนโยบาย (3) แนวคิดคลังสมองอัตลักษณ์จีนของประธานาธิบดีสีจิ้นผิงและการฟื้นฟูความยิ่งใหญ่ของประเทศจีน ผลการศึกษาพบว่าคลังสมองของจีนมีบทบาทและอิทธิพลทางนโยบายภายใต้บริบทของการเมืองแบบชนชั้นนำ ซึ่งจะแตกต่างจากลักษณะของคลังสมองในความหมายของตะวันตกที่มีความเป็นอิสระและสร้างบทบาทเชิงนโยบายภายใต้การเมืองแบบพหุนิยม ในการจัดลำดับความสำคัญของคลังสมองจีน เกณฑ์การพิจารณาได้แก่ ผลกระทบเชิงนโยบาย ความสำคัญเชิงวิชาการ อิทธิพลในวงสื่อสารมวลชน ผลกระทบต่อสาธารณะชน ชื่อเสียงในระดับนานาชาติ การเติบโตและการแข่งขัน ผู้นำจีนทุกยุคสมัยให้ความสำคัญกับบทบาทของปัญญาชนในการริเริ่มนโยบาย และนักคิดชาวจีนมีแนวคิดเกี่ยวกับการยกระดับประเทศจีนให้ขึ้นมาเป็นมหาอำนาจบนเวทีโลก วิสัยทัศน์ด้านการพัฒนาคลังสมอง

* อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ของสีจิ้นผิง คือ การสร้างคลังสมองให้แข็งแกร่งด้วยอัตลักษณ์ของจีน การสร้างความร่วมมือของคลังสมองเป็นป่อเกิดของพลังทางปัญญาแห่งการพัฒนาประเทศในยุคใหม่ โดยการให้ความสำคัญกับการยกระดับและพัฒนาคลังสมองให้เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ รวมทั้งเน้นการพัฒนาคลังสมองของจีนให้ได้รับการยอมรับในระดับโลก

คำสำคัญ: คลังสมอง, คลังสมองอัตลักษณ์จีนของสีจิ้นผิง, ปัญญาชน, การฟื้นฟูความยิ่งใหญ่ของประเทศจีน

Abstract

This article aims to explore the concept of Xi Jinping's think tanks with Chinese characteristics as the power of ideas in China development in the new era. Objectives of the study include (1) the characteristics and roles of think tanks in China's public policy making process (2) the role of intellectuals in policy initiatives, (3) the concept of think tank with Chinese characteristics by President Xi Jinping and national rejuvenation of China. Findings show that the Chinese think tanks have roles and influence in policy cycle in the context of elite politics. This is different from definitions of western think tanks which are independent and playing roles in the context of pluralism in politics. For China, criteria in ranking the national top think tanks include policy impact, academic significance, influence in the media, public impact, international reputation, and growth & competition. Throughout the Chinese history, almost all Chinese leaders value the role of intellectuals in policy initiatives. At present, Chinese thinkers have ideas about the rising of China in the world. Xi Jinping's

vision of think tank development is to build think tanks with Chinese characteristics. The think tanks network building is a source of increasing power of the knowledge for development in the new era. At the same time, the Chinese government aims at upgrading think tanks as part of national development strategy, including promote the top Chinese think tanks to be globally accepted.

Keywords: think tanks, Xi Jinping's think tanks with Chinese characteristics, intellectual, national rejuvenation of China

บทนำ

วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2562 ประเทศจีนได้จัดงานเฉลิมฉลองการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนครบรอบ 70 ปีอย่างยิ่งใหญ่ แสดงออกถึงศักดิ์ศรีของชาติมหาอำนาจที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีบทบาทที่เพิ่มสูงขึ้นบนเวทีโลก ตัวเลขที่เปิดเผยอย่างเป็นทางการจากสมุดปกขาว เรื่อง ประเทศจีนกับโลกในยุคใหม่ (China and the World in the New Era) ประเทศจีนประสบความสำเร็จในการพัฒนาอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ ปัจจุบันจีนกลายเป็นเศรษฐกิจที่ใหญ่เป็นอันดับสองของโลกและทำให้ประชากรประมาณ 1,400 ล้านคนก้าวสู่การบรรลุเป้าหมายการสร้างสังคมกินดีอยู่ดีถ้วนหน้า (moderate all-round prosperity) และสามารถลดความยากจนลงได้อย่างน่าอัศจรรย์ใจ กล่าวคือประชากรในชนบทของจีนที่อยู่ภายใต้เส้นความยากจนในปัจจุบันลดลงจาก 770 ล้านในปี ค.ศ. 1978 เป็น 16.6 ล้านในปี ค.ศ. 2018 และอัตราความยากจนในชนบทของจีนลดลงจาก 97.5 เปอร์เซ็นต์เหลือเพียง 1.7 เปอร์เซ็นต์ รายงานความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของจากปี ค.ศ. 1952 ถึงปี ค.ศ. 2018 มูลค่าเพิ่มทางอุตสาหกรรมของจีนเพิ่มขึ้นจาก

12,000 ล้านหยวนเป็น 30.5 ล้านล้านหยวน (เพิ่มขึ้น 970 เท่าโดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ย 11% ต่อปี) GDP เพิ่มขึ้นจาก 67.9 พันล้านหยวนเป็น 90 ล้านล้านหยวน (เพิ่มขึ้น 174 เท่าโดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ย 8.1% ต่อปี) และ GDP ต่อหัวเพิ่มขึ้นจาก 119 หยวนเป็น 64,644 หยวน (เพิ่มขึ้น 70 เท่า) (The State Council Information Office of the People's Republic of China, 2019) โดยเส้นทางการพัฒนาของประเทศจีนนั้นมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็น “ตัวแบบการพัฒนาของประเทศจีน” (China Model) รวมถึงผู้นำจีนในปัจจุบันมีวิสัยทัศน์ระดับโลกที่กว้างไกล

Cheng Li ผู้อำนวยการและนักวิจัยอาวุโสของศูนย์จีนศึกษา John L. Thornton แห่งสถาบันบรูกกิงส์ (Brookings Institution) ได้เขียนหนังสือ “The Power of Ideas: The Rising Influence of Thinkers and Think Tanks in China” นำเสนอมุมมองว่าในการที่จีนจะฟื้นคืนความรุ่งเรืองอีกครั้ง บทบาทของปัญญาชนและพลังแห่งความรู้ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาและฟื้นคืนความยิ่งใหญ่ของจีน (Cheng Li, 2017) ความสำเร็จดังกล่าวปรากฏขึ้นได้อย่างไร? บทความนี้นำเสนอมุมมองของการใช้พลังทางปัญญาในการพัฒนาประเทศของจีนยุคใหม่ โดยเน้นศึกษาวิเคราะห์แนวคิดคลังสมองอัตลักษณ์จีนของสีจิ้นผิง ซึ่งจะนำเสนอต่อไป

คลังสมอง (Think Tanks) ในความหมายสากล

ในความหมายสากล คลังสมอง หมายถึง หน่วยงานและสถาบันวิจัยที่มีบทบาทเชิงนโยบาย และการส่งเสริมการพัฒนาสังคม (Zhu Xufeng, 2013, p.13) แม้ว่าคำศัพท์ ‘Think Tanks’ และการพัฒนาหน่วยงานคลังสมองเพื่อศึกษาและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะนั้นจะปรากฏขึ้นในองค์ความรู้ของโลกตะวันตก ควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ แต่ในธรรมเนียมปฏิบัติของการบริหารราชการของจีนยุคโบราณหรือหลักฐานที่ปรากฏในประวัติศาสตร์การทำสงครามรบพุ่งกัน ตำแหน่งที่ปรึกษาทางการรบหรือ “กุนซือ” นั้นมีมาตั้งแต่ยุคชุนชิวจั้นกั๋ว (771-221 ก่อน ค.ศ.) และมี

บันทึกเกี่ยวกับบทบาทของนักคิดที่มีความสำคัญต่อการรบของฝ่ายต่างๆ ในประวัติศาสตร์ยุคสามก๊ก (ค.ศ. 220-280) ที่มีการนำมาศึกษาในเชิงกลยุทธ์อย่างกว้างขวาง

ขณะที่โลกตะวันตกรับรู้คำว่าคำศัพท์ ‘Think Tanks’ เริ่มมีครั้งแรกในสหรัฐอเมริกาช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยบุคลากรทางการทหารและผู้เชี่ยวชาญฝ่ายพลเรือนมาร่วมกันพัฒนาแผนในการทำสงคราม และกำหนดยุทธศาสตร์อื่นๆ ของกองทัพ คำที่อดีตประธานาธิบดีทรูแมนเคยกล่าวในงานฉลองอายุครบ 80 ปีว่าอาจจะสามารถอยู่ถึง 90 ปี หาก “The old Think Tanks” ยังทำงาน สำหรับความหมายนี้ ทรูแมนหมายถึง “สมอง” นั่นเอง จากนั้นคนทั่วไปก็เข้าใจและใช้คำว่า Think Tanks โดยหมายถึง กลุ่มคนที่มารวมตัวกันเพื่อทำวิจัยโดยใช้สมองหรือปัญญาเพื่อหาทางพัฒนาประเทศ (Zhu Xufeng, 2013, p. 13)

ในมุมมองของนักวิชาการตะวันตก คลังสมองมีลักษณะเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระและมีบทบาทสร้างอิทธิพลเชิงนโยบายผ่านกระบวนการทางการเมือง ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีทางการเมืองแบบพหุนิยม (pluralist theory) ตามทฤษฎีพหุนิยม คลังสมองนับเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย และมีส่วนร่วมในการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่ม และการสนับสนุนนโยบายที่กลุ่มผลักดัน คลังสมองสามารถส่งเสริมการแข่งขันทั้งในด้านจำนวนผู้อ่านและเงินทุนซึ่งในบทความเรื่อง “แนวคิดขับเคลื่อนชาติ” (Ideas Move Nation) เกร็ก อีสเตอร์บรูค (Greg Easterbrook, 1986) ได้กล่าวถึงประเด็นนี้เปรียบการแข่งขันของคลังสมองเหมือนกับ “ตลาดเสรีของปัญญาชน”

Paul Dickson (1971, pp. 1-3) ได้นำเสนอแนวคิดจากมุมมองโครงสร้างหน้าที่ทางสังคม คลังสมอง หมายถึง สถาบันวิจัยนโยบายที่มีความเป็นอิสระ นักวิจัยดำเนินโครงการวิจัยด้านระเบียบการวิจัย และทำหน้าที่ให้คำปรึกษาเชิงนโยบาย มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรัฐบาล ภาคธุรกิจ และสาธารณชน สอดคล้องกับ Simon James (1993, p.492) ให้คำนิยามว่าคลังสมอง (Think Tanks) หมายถึง องค์กรที่มีความเป็นอิสระที่ทำหน้าที่อย่างเป็นทางการเพื่อจะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณชน ส่วน Kent

Weaver (1989, pp. 563-78) กล่าวถึง คลังสมองในฐานะขององค์การวิจัยด้านนโยบาย สาธารณะที่ไม่แสวงหาผลกำไร Weaver ทำงานที่สถาบันบรูคกิ้งส์ (Brookings Institution) ของสหรัฐอเมริกา มุมมองของ Weaver สะท้อนมุมมองของสถาบันที่เขา ทำงานอยู่

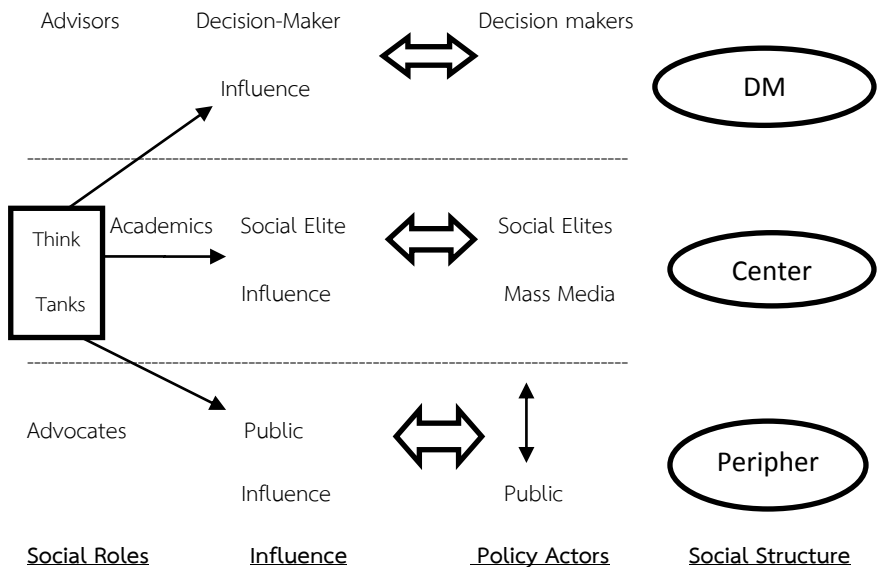
คลังสมองของจีนและอิทธิพลในการกำหนดนโยบายสาธารณะ

สำหรับชาวจีน คำว่า “คลังสมอง” อาจจะเป็นสิ่งใหม่ นักวิชาการจีนตั้งข้อสังเกตว่าถึงแม้คลังสมองแบบสมัยใหม่จะกำเนิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา แต่ในประเทศจีนนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างปัญญาชนกับผู้กำหนดนโยบายมีมาตั้งแต่ยุคราชวงศ์ในสมัยโบราณ ปัญญาชนมีความสำคัญในการบริหารกิจการพลเรือน ให้ข้อเสนอแนะทางนโยบาย แก่จักรพรรดิ รวมทั้งทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่สาธารณชน (Erdong Chen, 2009) คำศัพท์ของภาษาจีนโบราณที่ใช้อธิบายบทบาทของคลังสมองในยุคปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น คำว่า “กุนซือ” เป็นต้น จากการสำรวจครั้งล่าสุดของ James G. Mcgann (2016) แห่งมหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย พบว่าในปี ค.ศ. 2015 จีนมีคลังสมองอยู่ 435 แห่ง เป็นอันดับสองรองจากสหรัฐอเมริกาที่มีอยู่ 1,835 แห่ง และสหราชอาณาจักรนับเป็นอันดับสามมีคลังสมองอยู่ 288 แห่ง ในขณะที่ Li Wei ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยการพัฒนารัฐบาลจีน ระบุว่าในปัจจุบันจีนมีคลังสมอง 2,000 แห่ง (อ้างถึงใน Zhou Qijun, 2015)

ในทัศนะของ Zhu Xufeng ศาสตราจารย์ด้านนโยบายสาธารณะแห่งมหาวิทยาลัยชิงหัวผู้เชี่ยวชาญด้านคลังสมอง ซึ่งเขียนหนังสือ The Rise of China Think Tanks ทฤษฎีชนชั้นนำ (Elite theory) มีความเหมาะสมในการศึกษาคลังสมองจีน ในความเป็นจริงความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างผู้นำนั้นมีความสำคัญกับคลังสมองจีนเป็นอย่างมาก และนักวิชาการคลังสมองจะต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้สนับสนุนทางการเงินของคลังสมอง และกับสื่อมวลชน ในการศึกษาคลังสมองของจีน Zhu Xufeng (2013) ได้ใช้แนวคิดทฤษฎีชนชั้นนำเป็นกรอบการวิเคราะห์ ระบุว่าคลังสมองของจีนนับว่าเป็นองค์กรของชนชั้นนำที่มีความรู้มากกว่าที่จะเป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือการมองแบบพหุนิยม

คลังสมองของจีนมีอิทธิพลอย่างไรในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ? เป้าหมายสูงสุดของคลังสมองของจีนคือการสร้างอิทธิพลต่อนโยบายให้มากที่สุด ดังนั้น กลยุทธ์ของคลังสมองจึงเป็นการเลือกอย่างสมเหตุสมผลที่จะใช้ทรัพยากรของการกำหนดนโยบาย (policy decision-making resources) ด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงสุดเท่าที่เป็นไปได้ (Zhu Xufeng, 2013, p. 8) ทรัพยากรของการตัดสินใจเชิงนโยบายนั้นรวมถึงโอกาสต่างๆ และขีดความสามารถที่เป็นไปได้ รวมทั้งมีกลยุทธ์ในการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็น เมื่อพิจารณาอิทธิพลของคลังสมองในกระบวนการนโยบายจึงต้องให้ความสำคัญกับโอกาสต่างๆ ที่เกิดจากการติดต่อกันระหว่างผู้นำทางการเมืองและสังคมจากหลายภาคส่วน ขีดความสามารถขององค์กรและกลยุทธ์ของการใช้ประโยชน์จากความรู้ (knowledge utilization)

ในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านคลังสมองของจีน ศาสตราจารย์ Zhu Xufeng ได้ใช้แนวทางศึกษาสังคมในเชิงโครงสร้างของ Johan Galtung (1964) ในการอธิบายบทบาทและหน้าที่ของคลังสมองในกระบวนการนโยบายสาธารณะของจีน ซึ่งหน่วยงานคลังสมองที่จะมีอิทธิพลต่อผู้กำหนดนโยบายสาธารณะมากที่สุด จะต้องอยู่ในฐานะที่ปรึกษาและมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น หรือเป็น “คนวงใน” ซึ่งหน่วยงานคลังสมองของรัฐบาลระดับชาติมีบทบาทสำคัญในการให้คำปรึกษาแก่รัฐบาล ดังแผนภาพที่ปรากฏ

The influence of think tanks with a social structural approach

ที่มา: จาก *The Rise of Think Tanks in China* (p. 37), by Zhu Xufeng, 2013, London: Routledge.

ในการพิจารณาถึงบทบาทของคลังสมองต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะของจีน สามารถศึกษาได้จากเกณฑ์ในการจัดอันดับความสำคัญของคลังสมอง ซึ่งศูนย์วิจัยคลังสมองของสภาสังคมศาสตร์แห่งเซี่ยงไฮ้ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าโดยใช้ กลุ่มของอิทธิพล 6 ประเภท (上海社会科学院智库研究中心, 2018) ดังต่อไปนี้

(1) ผลกระทบเชิงนโยบาย ได้แก่ จำนวนของข้อเสนอแนะ รายงาน งานวิจัย การให้คำปรึกษาต่อผู้นำ ที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายในเรื่องต่างๆ

(2) ความสำคัญเชิงวิชาการ ได้แก่ จำนวนสิ่งพิมพ์ที่ปรากฏในรูปของวารสารในประเทศจีนและต่างประเทศ จำนวนการอ้างอิง จำนวนของการจัดประชุมในต่างประเทศ การตีพิมพ์บทความ และการรวบรวมบทความในการประชุม

(3) อิทธิพลในวงสื่อ ได้แก่ ศักยภาพของสถาบันที่จะมีอิทธิพลที่จะมีความคิดเห็นของสาธารณะชนผ่านสื่อมวลชน การที่ผู้เชี่ยวชาญของคลังสมอง ให้สัมภาษณ์ผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย

(4) ผลกระทบต่อสาธารณะชน คือ การที่สถาบันทำให้สังคมเกิดการตระหนักรู้ในประเด็นสังคม และประเด็นที่มีความท้าทายต่างๆ

(5) ชื่อเสียงในระดับนานาชาติ ได้แก่ ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ และความร่วมมือในการแลกเปลี่ยน ตลอดจนการมีความสนใจทวิจ้ยเชิงลึกต่อเหตุการณ์ที่สำคัญในระดับสังคม

(6) การเติบโตและการแข่งขัน คือ การดำรงอยู่อย่างยั่งยืนของสถาบัน การลงทุนงานวิจัย และความสามารถในการดึงเอาผู้เชี่ยวชาญมาอยู่ในสถาบัน

ในการจัดอันดับคลังสมองของจีนปี ค.ศ. 2017 ศูนย์วิจัยคลังสมองของสภาสังคมศาสตร์แห่งเซี่ยงไฮ้ ได้ศึกษาอิทธิพลของคลังสมองมีผลต่อการกำหนดนโยบาย โดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างสังคมของโจฮัน กันตุง (J. Galtung) และสถานการณ์ของสังคมจีน โดยมีการจำแนกอิทธิพลแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ อิทธิพลทางด้านการกำหนดนโยบาย อิทธิพลทางด้านวิชาการ อิทธิพลทางด้านสังคม และอิทธิพลทางด้านนานาชาติ

อิทธิพลทางด้านการกำหนดนโยบายนั้นเป็นอิทธิพลหลัก และเป็นช่องทางที่มีประสิทธิภาพที่ทำให้คลังสมองสามารถทำตามหน้าที่และมีบทบาทสำคัญ ทำให้กลุ่มนักวิชาการสามารถนำความรู้มาใช้กำหนดเป็นนโยบาย คลังสมองเป็นสะพานเชื่อมกับผู้กำหนดนโยบาย เช่นการวิเคราะห์แนวคิดของนโยบาย สามารถใช้รายการวิจัยโดยหัวข้อเฉพาะ รายงานภายใน งานการศึกษาการกำหนดนโยบาย เพื่อให้ผลงานวิจัยมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายและเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายด้วย สิ่งนี้ทำให้คลังสมองมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายในทุกขั้นตอน

อิทธิพลทางด้านวิชาการและอิทธิพลทางสังคมเป็นส่วนประกอบสำคัญของอิทธิพลคลังสมอง นักวิชาการของคลังสมองใช้วิธีการตีพิมพ์หนังสือ การลงบทความในหนังสือพิมพ์ การสร้างเว็บไซต์และบล็อกต่างๆ เพื่อสร้างอิทธิพลต่อความคิดเห็นในวงวิชาการ สื่อมวลชนและประชาชน เพื่อให้เกิดการอภิปรายสาธารณะ ทำหน้าที่ชี้นำความคิดเห็นของสังคม และยกระดับปัญหาสาธารณะต่างๆ ที่มีความต้องการทางด้านนโยบายของสาธารณะ เสนอต่อผู้ตัดสินใจ

นอกจากนั้น อิทธิพลทางด้านนานาชาติเป็นปัจจัยสำคัญในยกระดับความสำคัญของคลังสมอง ประเทศจีนได้เปิดประเทศและติดต่อกับสังคมนานาชาติมากขึ้น เมื่อมีปัญหาทางด้านต่างประเทศและผลประโยชน์ของหลายฝ่าย คลังสมองที่ศึกษาเรื่องต่างประเทศจึงทำหน้าที่ในการผลักดันแสวงหาความร่วมมืออันเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน คลังสมองจึงมีบทบาททางการทูตสาธารณะและสามารถสร้างอิทธิพลทางความคิดบนเวทีนานาชาติได้

ประการสุดท้าย การพัฒนาของคลังสมองดำเนินการตามประเภทและลักษณะของคลังสมอง ทรัพยากรที่ได้มาจากสังคม และวัตถุประสงค์ของคลังสมอง (ศิริลักษณ์ ต้นตยกุล, 2561, หน้า 27)

บทบาทของปัญญาชนกับการริเริ่มนโยบาย

ปัญญาชนมีบทบาทต่อการริเริ่มนโยบายอย่างไร? ในทุกยุคทุกสมัยของผู้นำจีนนับแต่โบราณมาแล้ว มีการคัดเลือกผู้มีความสามารถมาเป็นที่ปรึกษาในการบริหารงานราชการแผ่นดิน ในบทความชื่อ “Thinkers are Valuable National Assets” เปรียบนักคิดเป็นดังสมบัติของชาติที่ประเมินค่าไม่ได้ Yu Keping มีมุมมองว่าชาติจะยิ่งใหญ่ต้องการแนวคิดที่ทรงพลัง หรือกล่าวอย่างชัดเจนว่า ชาติจะรุ่งเรืองได้ต้องมีแนวคิดที่จะนำไปสู่ความรุ่งเรือง Yu Keping เชื่อว่าผู้นำที่มีความคิดถูกต้อง จะมีคุณลักษณะ 3 ประการ (1) มองการณ์ไกล คาดการณ์แม่นยำ (2) มีความคิดเชิงวิพากษ์ (3) ชื่นชมความหลากหลาย สำหรับหนทางที่นักคิดที่มีวิสัยทัศน์จะเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ได้

นั้น จะต้องชี้ให้เห็นหนทางและเป้าหมายที่จะทำให้สังคมมนุษย์ก้าวหน้าโดยสอดคล้องกับหลักคุณธรรมเหตุผล การเสนอความคิดเชิงวิพากษ์และแสวงหาฉันทามติอย่างกว้างๆ และที่สำคัญมีการเสนอข้อแนะนำเพื่อให้รัฐบาลรับไปเป็นนโยบายสาธารณะที่ดี (Yu Keping, 2015) ตัวอย่างของการนำแนวคิดของนักวิชาการไปสู่แนวทางการพัฒนาประเทศที่สำคัญ เช่น แนวคิดของหวังหู่หนิง (ปัจจุบันดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงในพรรคคอมมิวนิสต์จีน และเป็น 1 ใน 7 ของคณะกรรมการประจำกรมการเมืองยุคของ สีจิ้นผิง) ในอดีตท่านเคยเป็นศาสตราจารย์ด้านกฎหมายของมหาวิทยาลัยฟู่ตัน เป็นผู้ที่มีผลงานเกี่ยวกับ “ทฤษฎีสามตัวแทน” ของผู้นำจีนรุ่นที่ 3 (เจียงเจ๋อหมิน) และเป็นผู้นำเสนอแนวคิดการปกครองแบบอำนาจนิยมใหม่ (Neo-authoritarianism) และมีบทบาทในการเสนอแนวคิดเรื่องแถบเศรษฐกิจและเส้นทางสายไหมในปัจจุบัน

ในบริบทระหว่างประเทศ นักทฤษฎีของพรรคคอมมิวนิสต์จีนและอดีตรองอธิการบดีของโรงเรียนผู้นำพรรคฯของหูจิ่นเทา ศาสตราจารย์ Zheng Bijian (2005) นำเสนอแนวคิดการขึ้นมามีอำนาจอย่างสันติของจีน (Peaceful Rise of China) นักวิชาการจีนที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติ ศาสตราจารย์ Wang Jisi ประธานสถาบันศึกษายุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ (Institute of International and Strategic Studies) แห่งมหาวิทยาลัยปักกิ่ง มีผลงานทางความคิดที่ทรงพลังและมีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางของจีนจากบทความ “การรุกไปทางตะวันตก” (Marching Westwards : The Rebalancing of China’s Geostrategy) (Wang Jisi, 2012) ศาสตราจารย์ Zhang Weiwei ประธาน China Institute แห่งมหาวิทยาลัยฟู่ตัน คลังสมองชั้นนำของประเทศจีนเสนอแนวคิด “การผงาดของรัฐอารยธรรม” (Rise of A Civilizational State) และแนวคิดความรุ่งโรจน์และความฝันของรัฐอารยธรรม (Glory and Dream of a Civilizational State) (Zhang Weiwei, 2014) และตัวอย่างของการเสนอแนวคิดที่สำคัญในระดับนานาชาติ เช่น Jin Liqun นักวิชาการจีนที่มีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ ได้นำเสนอเรื่องการตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (AIIB) ให้แก่สีจิ้นผิง (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของ Cheng Li ในงาน

Pudong Academy of executive Leadership on March 27, 2016; Cheng Li, 2017, p. 11) และในปัจจุบัน Jin Liqun ทำหน้าที่เป็นประธานธนาคาร AIB คนแรก

ในมุมมองนักวิชาการจีน Wang Lili ศาสตราจารย์ด้านนโยบายสาธารณะของมหาวิทยาลัยเหอหนิง ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านคลังสมองในประเทศจีน กล่าวยืนยันว่านักคิดของจีนมีบทบาทในการยกระดับประเทศจีนให้ขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของโลกในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ศาสตราจารย์หวางยังกล่าวอีกว่า ประเทศที่ยิ่งใหญ่จะทุ่มเงินทุนเพื่อขยายความรู้และพัฒนาทุนทางปัญญา (Wang Lili, 2015) ในทัศนะของ Wang Huiyao และ Miao Lu การขึ้นมาใช้อำนาจของชาติมหาอำนาจบนเวทีโลก จะต้องดำเนินการควบคู่กับการก่อตั้งคลังสมองระดับโลกในประเทศนั้น (Wang Huiyao and Miao Lu, 2014) รายงานฉบับสมบูรณ์ที่เผยแพร่โดย China Center for International Economic Exchanges (CCIEE) ในปี ค.ศ. 2015 เน้นย้ำว่า ชาติที่ยิ่งใหญ่ที่คิดจะทำการใหญ่จะต้องมีมันสมองที่ทรงพลัง (Jing Chunmei, 2015) รายงานฉบับนี้กล่าวถึงความสำคัญของการขึ้นมาใช้อำนาจของจีนกับความสำคัญที่มีมากขึ้นของคลังสมองจีน

การฟื้นคืนความยิ่งใหญ่ของชาติและแนวคิดคลังสมองอัตลักษณ์จีนของประธานาธิบดี สีจิ้นผิง

นับจากการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 18 ในปี ค.ศ. 2012 สีจิ้นผิงได้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีน และได้ประกาศนโยบาย “ความฝันของจีน” เพื่อฟื้นฟูความยิ่งใหญ่ของชาติ โดยกำหนดเป้าหมายในวาระครบรอบ 100 ปีของการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน (ปี ค.ศ. 2021) จีนจะบรรลุเป้าหมายในการสร้างสังคมกินดีอยู่ดีอย่างถ้วนหน้า และในโอกาสครบรอบ 100 ปีแห่งการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน (ค.ศ. 2049) จีนจะบรรลุเป้าหมายในการสร้างสังคมนิยมสมัยใหม่ รวมทั้งประกาศข้อริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทางสายไหมใหม่ (BRI) โดยความร่วมมือกับมิตรประเทศเพื่อการพัฒนาแถบเศรษฐกิจและเส้นทางสายไหมใหม่ ความฝันของจีนเป็นความฝันในแบบฉบับของชาวจีนและเรียกร้องให้ทั่วโลกมาร่วมฝันและแบ่งปัน (The Chinese dream to be shared with the world) ในมิติของการเมืองระหว่างประเทศ คือ ข้อริเริ่มแถบ

เศรษฐกิจและเส้นทางสายไหมใหม่ นอกจากการเชื่อมโยงด้วยการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานแล้ว จีนยังมุ่งเน้นที่จะใช้เวที BRI เพื่อสร้างประชาคมร่วมชะตากรรม และสร้างอิทธิพลทางความคิดในการปฏิรูประบบระหว่างประเทศและธรรมาภิบาลระดับโลก ในยุคของสีจิ้นผิง จีนมีบทบาทที่โดดเด่นเวทีโลกนับเป็นช่วงเวลาที่มีความฝันของจีนใกล้จะเป็นจริง

กล่าวได้ว่าสีจิ้นผิงมีท่าทีเชิงรุกในการดำเนินนโยบายทั้งภายในประเทศและนโยบายต่างประเทศ (Yongnian, Z., & Gore, L., 2014, p. 1) นโยบายและการประกาศความฝันของจีนโดยสีจิ้นผิงเป็นที่นิยมและเข้าถึงใจประชาชน ยิ่งกว่านั้น สีจิ้นผิงยังมองความฝันของจีนแตกต่างจากความฝันของอเมริกันชน กล่าวคือ ความฝันของจีนไม่ใช่เพียงแค่การสนองความฝันของชนชั้นกลางด้านวัตถุและความสุขสบายเท่านั้น แต่เป็นความฝันของชาติและความฝันของอารยธรรมและการสร้างภาพลักษณ์ของจีนใหม่สู่สายตาชาวโลก นับเป็นการผงาดของรัฐอารยธรรม ความรุ่งโรจน์และความฝันของรัฐอารยธรรม (Zhang Weiwei, 2014) เมื่อความฝันของจีนเป็นแนวคิดหลักในการฟื้นฟูความยิ่งใหญ่ของชาติ (core concept of national rejuvenation) ในฐานะยุทธศาสตร์แห่งอนาคต การบรรลุความฝันนั้น ประการแรก จะต้องเดินบนหนทางของจีน ประการที่สอง ต้องทำให้จิตวิญญาณของจีนเข้มแข็ง ประการที่สาม ต้องรวมผืนภักดิ์ และข้อริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทางสายไหมใหม่จะเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ใหญ่ของจีน (China's Grand Strategy) (Clarke, 2017)

แนวคิดคลังสมองอัตลักษณ์จีนของสีจิ้นผิงเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมความทันสมัยของระบบปกครองในประเทศจีน รวมทั้งมีการสร้าง “อัตลักษณ์ของจีน” ไว้นอคลังสมอง สะท้อนถึงความสำคัญในการปรับปรุงระบบการกำกับดูแลกิจการรัฐและความสามารถในการกำกับดูแลของรัฐ และเป็นผลมาจากทฤษฎีทางการเมืองและแนวปฏิบัติทางสังคมนิยมที่มีลักษณะเฉพาะของจีน คลังสมองมีความสำคัญในการบรรลุเป้าหมายความฝันของจีนในการฟื้นฟูความยิ่งใหญ่ของประเทศด้วยการพัฒนาคลังสมองที่นับวันจะมีความสำคัญมากขึ้น ในการปฏิรูปตามจุดมุ่งหมายคือกลไกการพัฒนาอัตลักษณ์ของจีนในระบบสังคมนิยม คลังสมองถือเป็นโครงสร้างสำคัญของประเทศ

เพราะคลังสมองนั้นมีบทบาทในการที่จะแผ่ขยายรูปแบบทางสังคม มีการยกระดับนโยบายการตัดสินใจของรัฐบาล และถ้ามองในการพัฒนาทางด้านสังคมนั้นคลังสมองได้มีการพัฒนาการเปิดโอกาสทางสังคมด้วย

การจัดอันดับคลังสมองระดับชาติของรัฐบาลจีนในปี ค.ศ. 2015 ได้กำหนดให้สถาบัน 25 แห่งเป็นคลังสมองระดับชาติ โดยจัดแบ่งประเภทของคลังสมองออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) คลังสมองของรัฐบาล 2) คลังสมองของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย 3) คลังสมองของรัฐวิสาหกิจ 4) คลังสมองประเภทองค์กรทางสังคม ในจำนวน 25 แห่งนี้คลังสมองบางแห่ง เช่น สำนักข่าวซินหัว ก่อตั้งมาก่อนการสถาปนาของสาธารณรัฐประชาชนจีน คลังสมองหลายแห่งตั้งขึ้นในทศวรรษ 1950 ในจำนวนนี้มีคลังสมองแห่งใหม่ที่ก่อตั้งในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2015 และภายในเดือนเดียวกันก็ถูกจัดอยู่ในคลังสมองชั้นสูง 25 แห่ง บทบาทของ China Institute แห่งมหาวิทยาลัยฟู่ตัน สะท้อนถึงความปรารถนาของรัฐบาลจีนในการส่งเสริมอำนาจเชิงอ่อน (Soft Power) อย่างชัดเจน ประธานของสถาบันดังกล่าว คือ ศาสตราจารย์ Zhang Weiwei ได้กล่าวกับสื่อจีนในพิธีการก่อตั้งสถาบันเป็นจุดยืนยืนยันของการสิ้นสุดของยุคสมัยที่นักวิชาการจีนจะเป็นเครื่องขยายเสียงของตะวันตก (Staff writer, 2015)

มุมมองเกี่ยวกับคลังสมองของสีจิ้นผิงที่สำคัญที่สุด คือ “การสร้างคลังสมองอัตลักษณ์จีน” ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2013 – 2017 สีจิ้นผิงได้กล่าวถึงเรื่องการพัฒนาคลังสมองของจีน โดยมีการกล่าวเน้นย้ำประเด็นนี้มากกว่า 50 ครั้ง ซึ่งมีรายละเอียดครอบคลุมเนื้อหาดังต่อไปนี้ (李国强,徐蕴峰, 2017, pp. 1-2)

- 1) การเสริมสร้างการก่อตั้งคลังสมองอัตลักษณ์จีน
- 2) ก่อตั้งคลังสมองอัตลักษณ์จีนเป็นภารกิจเร่งด่วนที่มีความสำคัญ เป็นความหวังของพรรคและรัฐบาลจีนที่อยากจะก่อตั้งคลังสมองที่มีคุณภาพ
- 3) ภารกิจเร่งด่วนที่จะต้องสร้างคลังสมองอัตลักษณ์จีนให้เป็นคลังสมองที่มีคุณภาพ
- 4) กำหนดให้คลังสมองแต่ละประเภทนำเสนอทิศทางการวิจัยที่ชัดเจน

- 5) แนะนำด้านการปรับโครงสร้างองค์การและทิศทางในการปฏิรูปอย่างสร้างสรรค์
- 6) กำหนดให้คลังสมองของพรรค คลังสมองของสภาที่ปรึกษาทางการเมือง คลังสมองของกองทัพ คลังสมองด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเครือข่ายคลังสมอง “หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง” มีข้อเสนอโครงการวิจัยใน การกำหนดนโยบายและทำหน้าที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับนโยบายดังกล่าว
- 7) ให้คำแนะนำที่เป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหาคลังสมองของจีน
- 8) การจัดประชุมผู้เชี่ยวชาญระดับความเห็นว่าอย่างไรในการเสริมสร้างการก่อตั้งคลังสมองอัตลักษณ์จีน
- 9) ขอให้พรรคและรัฐบาลให้ความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาคลังสมอง

กล่าวโดยสรุป คลังสมองที่มีอัตลักษณ์จีน คือ องค์กรที่ทำหน้าที่ปรึกษาและทำวิจัยโดยไม่มุ่งหวังกำไรเน้นวิจัยสิ่งที่เป็นปัญหาในเชิงยุทธศาสตร์และนโยบายสาธารณะ โดยนำเอาแนวคิดและหลักการของพรรคที่จะกำหนดนโยบายบนพื้นฐานของกฎหมายมาเป็นแนวทางชี้แนะ (李国强,徐蕴峰, 2017, p. 1) ในมุมมองของผู้เขียน แนวคิดคลังสมองอัตลักษณ์จีนคือการพัฒนาที่อยู่บนเส้นทางของจีนเอง ศึกษาข้อดีของการใช้ประโยชน์จากความรู้และการวิจัยตามแบบคลังสมองของตะวันตก แต่หลีกเลี่ยงความเสี่ยงจากการลอกเลียนแบบตะวันตก ขณะที่การเมืองแบบพหุนิยมของตะวันตกจะให้ความสำคัญกับความเป็นอิสระของคลังสมองในการศึกษาวิจัยเชิงนโยบาย คลังสมองของประเทศจีนซึ่งอยู่ภายใต้บริบทของการเมืองของชนชั้นนำจะมีบทบาททั้งในการศึกษาวิจัยเชิงนโยบายและทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในการสื่อสารเชิงนโยบายด้วย

วิสัยทัศน์เกี่ยวกับคลังสมองของสีจิ้นผิง

แนวความคิดของสีจิ้นผิงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาประเทศจีน การสร้างคลังสมองให้แข็งแกร่งด้วยอัตลักษณ์ของจีน ทำให้คลังสมองนับวันยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น คลังสมองเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและวิจัยนโยบายอย่างเป็นระบบ

หน่วยงานที่ทำวิจัยและที่ปรึกษาด้านนโยบายสาธารณะ คลังสมองทำหน้าที่วางแผน สร้าง คัดค้นเชิงทฤษฎี เผยแพร่ความรู้ เพื่อเป็นเป้าหมายในการฟื้นฟูประเทศไปสู่ความยิ่งใหญ่ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007 รายงานการประชุมสมัชชาแห่งชาติของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ 17 เน้นถึงความจำเป็นที่จะขยายบทบาทคลังสมอง แต่ในยุคของสีจิ้นผิงนั้น การพัฒนา คลังสมองเป็นยุทธศาสตร์ระดับชาติที่รัฐบาลให้การสนับสนุนโดยการให้ทุนในการพัฒนา (เป็นการพัฒนาแบบ top-down) (Cheng Li, 2017, p.4) เดือนสิงหาคม 2012 ในการประชุม Central Economic Work Conference ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน สีจิ้นผิงมีความคิดเห็นว่าจะต้องสร้างคลังสมองที่มีคุณภาพ เพื่อทำวิจัยและเป็นที่ปรึกษาด้านนโยบาย

ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2013 การประชุมคณะกรรมการกลางครั้งที่ 3 ของสมัชชาพรรคครั้งที่ 18 สีจิ้นผิงกล่าวถึงการสร้างคลังสมองอัตลักษณ์จีนแบบใหม่ (new types of think tanks with Chinese characteristic) และเดือนตุลาคม ค.ศ. 2014 ในการประชุม Central Leading Group for Comprehensively Deepening Reform ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน สีจิ้นผิงเน้นความสำคัญของการพัฒนาคลังสมองของจีน เป็นการเพิ่มอำนาจเชิงอ่อน (soft power) ของประเทศ เดือนมกราคม ค.ศ.2015 สำนักงานของคณะกรรมการกลางและมนตรีแห่งรัฐร่วมกันจัดทำเอกสาร “แนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้กับคลังสมองแบบใหม่ด้วยอัตลักษณ์ของจีน” ประกาศถึงความพยายามที่จีนจะส่งเสริมคลังสมอง 50-100 แห่งให้มีอิทธิพลทางความคิดในระดับโลก ภายในปี ค.ศ. 2020 และในเดือนตุลาคม ปี ค.ศ. 2016 สีจิ้นผิง กล่าวสุนทรพจน์เรียกร้องให้เพิ่มการแลกเปลี่ยนทางวิชาการในการตั้งสถาบันวิจัยการร่วมมือกับคลังสมองต่างประเทศเป็นสิ่งจำเป็น

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาแห่งสำนักนายกรัฐมนตรีได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาคลังสมองอัตลักษณ์จีน ตามที่สีจิ้นผิงได้กล่าวว่คลังสมองเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของอำนาจเชิงอ่อน (Soft power) ของจีน (国务院发展研究中心公共所课题组，王佩亨、李国强，2013) บทบาทของคลังสมองจะทวีความสำคัญมาก แต่

คลังสมองของประเทศจีนยังอยู่ในสภาพล้าหลังโดยเปรียบเทียบ เพราะฉะนั้นจีนต้องการสร้างคลังสมองที่มีอัตลักษณ์แบบจีน ต้องค้นหาทิศทางการบริหารและการจัดการคลังสมอง อัตลักษณ์จีน และกำหนดให้คลังสมองพัฒนาโครงสร้างระบบภายใน เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจด้านนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์กลางและรัฐบาลจีน อีกทั้งเน้นย้ำเรื่องการสร้างคลังสมองเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศ

การประชุมหน่วยงานการนำการปฏิรูปเชิงลึกและครอบคลุมของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ได้พิจารณาข้อเสนอเกี่ยวกับการขับเคลื่อนคลังสมองอัตลักษณ์จีน เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม ค.ศ. 2014 สีจิ้นผิงได้เน้นย้ำว่า สติปัญญาถือเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดของประเทศ นอกจากนี้ยังมีการผลักดันการส่งเสริมทางวิทยาศาสตร์ ประชาธิปไตย เพื่อที่จะให้มีความทันสมัย เพื่อเป็นการสร้างความแข็งแกร่งในอำนาจเชิงอ่อนให้เพิ่มสูงขึ้น โดยที่มีการนำอัตลักษณ์ของจีนมาใช้ ทั้งในการพัฒนาวิทยาศาสตร์ มีการปฏิรูปให้ทันสมัย และมีการพัฒนาให้มีมาตรฐานทั้งในโรงเรียน มหาวิทยาลัย การทหาร วิทยาศาสตร์และการบริการ ฯลฯ

การขับเคลื่อนคลังสมองต้องเน้นเพิ่มคุณภาพและนวัตกรรม

สีจิ้นผิงกล่าวในการประชุมด้านการขับเคลื่อนงานของปรัชญาและสังคมศาสตร์ เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม ค.ศ. 2016 ว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนและรัฐบาลจีนทุกระดับต้องให้ความสำคัญกับปรัชญาและสังคมศาสตร์ในการบริหารประเทศ ในการประชุมครั้งที่ 3 ของการประชุมพรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ 18 ยังกำหนดว่าต้องเร่งขับเคลื่อนการก่อตั้งคลังสมองอัตลักษณ์จีน และสร้างระบบการศึกษาในเวลาการตัดสินใจ การประชุมครั้งที่ 5 ของประชุมพรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ 18 กำหนดว่าต้องเสริมสร้างนวัตกรรมทางด้านปรัชญาและสังคมศาสตร์ และขับเคลื่อนการสร้างคลังสมองอัตลักษณ์จีน

สีจิ้นผิงกล่าวในการประชุมหน่วยงานการนำการปฏิรูปเชิงลึกและครอบคลุมของพรรคคอมมิวนิสต์จีน เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2015 คลังสมองระดับสูงได้ก่อตั้งสำเร็จและ

เริ่มการดำเนินงาน ประเทศจีนยังต้องการคลังสมองจำนวนหนึ่ง ที่ตรงกับความต้องการของประเทศและมีอัตลักษณ์จีน ต้องการคลังสมองที่มีนวัตกรรมทางด้านระบบและสามารถนำพาพัฒนาประเทศ การสร้างคลังสมองให้มีคุณภาพจะต้องมีการใช้แนวความคิดใหม่ทางปรัชญา วิทยาศาสตร์ สร้างอัตลักษณ์ของจีนเข้าไปในคลังสมองด้วย และมีการเพิ่มนโยบายการตัดสินใจ ข้อมูลข่าวสารหรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลในหน่วยงาน เพื่อที่จะเป็นส่วนในการผลักดันการพัฒนาคลังสมองให้มีความแข็งแกร่ง (习近平, 2016)

การเพิ่มช่องทางการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคลังสมอง

สีจิ้นผิงกล่าวในงานเฉลิมฉลองครบ 65 ปีของสภาที่ปรึกษาทางการเมืองของจีน (CPPCC) เมื่อวันที่ 21 กันยายน ค.ศ. 2014 ว่าการเพิ่มการติดต่อของคลังสมองในช่องทางต่างๆ จะต้องมีความสัมพันธ์ มีการพัฒนา มีการร่วมมือแบบ Win-win ให้สอดคล้องตามที่หน่วยงานของประเทศได้วางไว้ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนมิตรภาพโดยผ่านสื่อต่างๆ ของคลังสมอง และยังเป็นการสนับสนุนสันติภาพของมวลมนุษยกับการพัฒนาโดยมีการจัดทำสัญญาข้อตกลงต่างๆ การเสริมสร้างแลกเปลี่ยนความรู้กับนานาชาติ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ในประเด็นนี้ สีจิ้นผิงยังให้ความสำคัญกับคลังสมองในด้านของการทูต เพราะถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ และจะต้องมีการแลกเปลี่ยนกิจกรรมทางการทูตบ่อยๆ เพราะคลังสมองนั้นถือเป็นเรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่งที่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนทางกิจกรรมทางการทูตสาธารณะด้วย

การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางด้านสติปัญญาเพื่อการพัฒนาซอร์ริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทางสายไหมยุคใหม่

สีจิ้นผิงได้กล่าวในงานฉลองปีใหม่กับบุคคลนอกพรรคการเมือง เมื่อวันที่ 29 มกราคม ค.ศ. 2016 ว่าการเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคลังสมองที่ยิ่งใหญ่นั้น จะต้องเน้นย้ำเรื่องการเป็นอันหนึ่งอันเดียวทางด้านสติปัญญา เพราะถือว่าเป็นคลังสมองที่ยิ่งใหญ่ที่สุด

และยังให้มองถึงทิศทางการพัฒนาตามแผนพัฒนา 5 ปี ฉบับที่ 13 ในการพัฒนาเศรษฐกิจ และการแก้ไขปัญหา หรือการผลักดันให้มีการเกิดแนวความคิดใหม่ๆ ขึ้นมา นอกจากนี้ สี่จิ้นผิงยังมีแนวทางส่งเสริมให้สามารถแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างหน่วยงานของรัฐบาล วิสาหกิจและคลังสมอง ซึ่งเป็นการสร้างทุนมนุษย์ให้กับคลังสมอง

การพัฒนาข้อริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทางสายไหมยุคใหม่ (BRI) ต้องการการสนับสนุนด้วยพลังแห่งปัญญา ขับเคลื่อนบทบาททางด้านการสนับสนุนของคลังสมอง และการสร้างเครือข่ายคลังสมองนานาชาติ สี่จิ้นผิงกล่าวในพิธีเปิดของงานสัมมนา BRI นานาชาติและ ความร่วมมือท้องถิ่นและเศรษฐกิจระหว่างโปแลนด์กับประเทศจีน เมื่อ 20 มิถุนายน ค.ศ. 2016 สี่จิ้นผิง ได้เสนอว่าเส้นทางสายไหม “หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง” เป็นเส้นทางเศรษฐกิจในการทำข้อตกลงเกี่ยวกับเศรษฐกิจการค้า นับเป็นการเพิ่มความร่วมมือกันทางเขตแดน การพัฒนาการศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วัฒนธรรม กีฬา การท่องเที่ยว สุขภาพและโบราณคดี

ในการเสริมสร้างบทบาทสำคัญของคลังสมองระดับสูงของพรรคคอมมิวนิสต์จีน สี่จิ้นผิงกล่าวในการประชุมครั้งที่ 6 ของการประชุมการบริหารพรรคคอมมิวนิสต์จีนเมื่อ 23 มีนาคม ค.ศ. 2016 ซึ่งแจ้งแนวทางการพัฒนาของคลังสมองระดับสูงของพรรคคอมมิวนิสต์จีน แนวทางวิจัยต้องเน้นการปัญหาทางด้านบริหารพรรคการเมืองและปัญหา ปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวง สรุปรูปแบบการดำเนินการบริหารพรรคคอมมิวนิสต์จีน และทางด้านทฤษฎี มาร์กซิสต์อัตลักษณ์จีน โรงเรียนผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์จีนต้องเป็นคลังสมองสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์จีนและรัฐบาล สี่จิ้นผิงได้กล่าวในการประชุมพรรคคอมมิวนิสต์จีน แห่งชาติเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม ค.ศ. 2015 ว่าโรงเรียนผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์จีนต้องให้ความสำคัญกับงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนและรัฐบาล แผนและนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์จีนและรัฐบาล ประเด็นร้อนและปัญหาสังคม และแนวคิดต่างๆ ต้องมี ข้อเสนอที่มีคุณค่า และเป็นคลังสมองที่ดีของพรรคคอมมิวนิสต์จีนและรัฐบาล

การขับเคลื่อนคลังสมองด้านป้องกันประเทศและทางทหาร สีจิ้นผิงไปดูงานที่มหาวิทยาลัยป้องกันประเทศและเข้าร่วมสัมมนากับตัวแทนสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนของมหาวิทยาลัยป้องกันประเทศ เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2016 สีจิ้นผิงกล่าวว่า ต้องให้ความสำคัญกับการวิจัยทางด้านทฤษฎีและงานที่ปรึกษาในการตัดสินใจ คลังสมองต้องมีเป้าหมายและวิธีการชัดเจน มีการดำเนินการไปอย่างถูกต้องตามรูปแบบ และ “อัตลักษณ์จีน” นั้น ถือเป็นแกนสำคัญที่จะต้องได้รับการสนับสนุนอย่างมาก และพรรคการเมืองและสมาชิกพรรคนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับคลังสมอง (ศิริลักษณ์ ตันตยกุล, 2561, หน้า 16-21)

บทสรุป

ในทางทฤษฎีการวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมหน่วยงานคลังสมองที่จะมีอิทธิพลต่อผู้กำหนดนโยบายสาธารณะมากที่สุด จะต้องอยู่ในฐานะที่ปรึกษาและมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในฐานะเป็น “คนวงใน” หรือมีความใกล้ชิดกับ “คนวงใน” ซึ่งหน่วยงานคลังสมองของรัฐบาลระดับชาติมีบทบาทสำคัญในการให้คำปรึกษาแก่รัฐบาล ปัจจัยความสำเร็จของคลังสมองในประเทศจีน คือ การมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะผ่านการยอมรับของผู้นำ ซึ่งมีกลยุทธ์ในการใช้ประโยชน์จากความรู้ (Zhu Xufeng, 2013, p. 8)

ในทัศนะของ Prof. Song Junying นักวิจัยของคลังสมองของกระทรวงการต่างประเทศของจีน กล่าวว่าคลังสมองมีความสำคัญ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

- (1) การกำหนดนโยบายในปัจจุบันต้องใช้ความรู้ทางด้านวิชาการมากขึ้น การกำหนดนโยบายและการตัดสินใจต้องการนักวิจัยสนับสนุน โดยรัฐบาลจะจัดประชุมรับฟังคำปรึกษาด้านนโยบายมากขึ้น และให้ความสำคัญกับคำแนะนำของนักวิชาการ
- (2) คลังสมองสามารถสร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนเข้าใจนโยบายและการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ สร้างบรรยากาศที่เหมาะสมกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

(3) คลังสมองเป็นหน่วยงานมีบทบาทหน้าที่ของตนเอง สามารถเป็นสะพานเชื่อมระหว่างรัฐบาลและประชาชน และยังเป็นเครื่องมือและช่องทางการทูตของรัฐบาลได้ (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 21 พฤษภาคม 2561)

คลังสมองมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายสาธารณะของจีน โดยเฉพาะในกรณีแถบเศรษฐกิจและเส้นทางสายไหมยุคใหม่ หน่วยงานคลังสมองทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ผู้ตัดสินใจในกระบวนการกำหนดนโยบาย โดยเฉพาะบริบทของแถบเศรษฐกิจและเส้นทางสายไหมยุคใหม่ ซึ่งเป็นอภิมหาโครงการเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศและการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน จึงต้องอาศัยผลงานวิจัยของผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทำการศึกษาเชิงลึกอย่างรอบด้าน ในขณะที่เดียวกันการสร้างเครือข่ายคลังสมองหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง ซึ่งเป็นการดำเนินงานโดยศูนย์กลางพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยมีฝ่ายติดต่อต่างประเทศของพรรคเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน และสถาบันคลังสมองที่ศึกษาเกี่ยวกับข้อริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทางสายไหมยุคใหม่ (Belt and Road Initiative: BRI) เป็นเครือข่ายของคลังสมองดังกล่าว เนื่องจากประเทศจีนมีสถาบันวิจัยและโครงการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางจำนวนมาก สถาบันวิจัยแห่งเดียวไม่สามารถทำวิจัยครบถ้วน ดังนั้นเพื่อเรียนรู้ร่วมกันและแบ่งปันข้อมูล รวมถึงการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีความจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายคลังสมอง

บนเส้นทางความฝันของจีน (Chinese Dream) ตามนโยบายของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง ซึ่งปรารถนาจะนำพาประเทศจีนกลับคืนสู่ความยิ่งใหญ่บนเวทีโลก การสร้างความร่วมมือของคลังสมองจึงเป็นบ่อเกิดของพลังทางปัญญาแห่งการพัฒนาประเทศในยุคใหม่ โดยการให้ความสำคัญกับการยกระดับและพัฒนาคลังสมองให้เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแนวนโยบายคลังสมองแบบใหม่ด้วยอัตลักษณ์จีน และเน้นการพัฒนาคลังสมองของจีนให้ได้รับการยอมรับในระดับโลกด้วย นับเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างอำนาจเชิงอ่อน (soft power) ของจีน (李国强,徐蕴峰, 2017, p. 6) และเพิ่มบทบาทให้คลังสมองเป็นตัวแสดงทางยุทธศาสตร์ (strategic actors) ที่

สำคัญในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะในกรณีของข้อริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทางสายไหมยุคใหม่ (ศิริลักษณ์ ตันตยกุล, 2561)

กล่าวโดยสรุป ในทางทฤษฎีบทบาทคลั่งสมองของจีนในกระบวนการนโยบายสาธารณะนั้นสะท้อนตัวแบบการเมืองของชนชั้นนำ กลุ่มคนจำนวนน้อยซึ่งมีอำนาจทางการเมืองและสังคม จะเป็นผู้กำหนดนโยบายสาธารณะ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในคลั่งสมองใช้วิธีสร้างผลักดันและมีอิทธิพลเชิงนโยบายโดยอาศัยความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นที่มีกับกลุ่มผู้นำ (Domhoff and Dye, 1987; Dye, 2001) นักวิชาการมีสถานะเป็นกลุ่มที่มีอำนาจในสังคมเนื่องจากมีความรู้ความสามารถและความชำนาญด้านต่างๆ และทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างผู้นำกับประชาชน และสำหรับผู้นำเงินหน่วยงานคลั่งสมองมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือที่มีคุณประโยชน์ในการส่งเสริมหลักการเลือกอย่างสมเหตุสมผล (rationality) ในการตัดสินใจ คลั่งสมองสนับสนุนข้อมูลและงานวิจัยเพื่อประกอบการตัดสินใจและค้นหาทางเลือกที่สมเหตุสมผลในการดำเนินนโยบาย และที่สำคัญในทางปฏิบัติ แนวคิดคลั่งสมอง “อัตลักษณ์จีน” ของสีจิ้นผิงในปัจจุบันมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมความทันสมัยของระบบปกครองของประเทศจีนยุคใหม่และการสร้างความร่วมมือระหว่างจีนกับมิตรประเทศในระดับนานาชาติ

เอกสารอ้างอิง

- ศูนย์วิจัยยุทธศาสตร์ไทย-จีน. (2561). สรุปผลการจัดงานสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “เส้นทางการพัฒนาของประเทศจีนและความหมายทางสากล”. ค้นเมื่อ 25 เมษายน 2560 จาก <http://www.vijaichina.com/events/927>.
- ศิริลักษณ์ ตันตยกุล. (2561). บทบาทคลังสมองในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะของจีน: กรณีศึกษาซ้อริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทางสายไหมยุคใหม่. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยยุทธศาสตร์ไทย-จีน สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- Cheng, Li. (2017). *The Power of ideas: the rising influence of thinkers and think tanks in China*. Singapore: New Jersey: World Scientific.
- Clarke, M. (2017). The Belt and Road Initiative: China's New Grand Strategy?. *Asia Policy*, 24(1), 71-79.
- Dickson, P. (1971). *Think Tanks*. New York: Atheneum.
- Domhoff, G. W., & Dye, T. R. (Eds.). (1987). *Power elites and organizations* (Vol. 82). London: Sage Publications.
- Dye, T. R. (2001). *Top down policymaking*. New York: Chatham House Pub.
- Easterbrook, G. (1986). 'Ideas Move Nations', *The Atlantic Monthly*, 1986, January, pp.60-80.
- Erdong C., "Think-tanks with Chinese characteristics," *Asia Times*, Retrieved July 18, 2009, from <http://www.atimes.com/atimes/China/KG18Ad03.html>.
- Galtung, J. (1964). Foreign policy opinion as a function of social position. *Journal of Peace Research*. No. 2, 206-30.
- James, S. (1993). The idea brokers: the impact of think tanks on British government. *Public administration*, 71(4), 491-506.

- Jing, Chunmei. (2015). “Zhongguo tese xinxing Zhiku goujian: Xianzhuang, wenti ji duice” [Building of New-Type Think tanks with Chinese Characteristics: Present Situation Problems, and Countermeasures], *Quanqiuhua [Globalization]*, No. 2, 107.
- McGann, J. (2016). 2015 global go to think tank index report. *TTCSP global go to think tank index reports. Paper No.10, 31*. Retrieved February 3, 2016 from http://repository.upenn.edu/think_tanks/10.
- Staff writer (2015), Fudan daxue Zhongguo yanjiuyan chengli [The Institute of Contemporary China Studies at Fudan University has been established], Fudan University Website, Retrieved November 23, 2015 from <http://news.fudan.edu.cn/2015/1123/40395.html>.
- The State Council Information Office of the People’s Republic of China (2019), *China and the World in the New Era*. Beijing: Xinhua.
- Wang, Huiyao & Miao lu (2014). *Daguo zhiku [Global think tanks]*. Beijing: renmin chubenshe.
- Wang, Lili. (2015) *Zhili Ziben: Zhongguo zhiku hexin jingzhengli [Intellectual Capital: The Core Competence of Chinese Think Tanks]*. Beijing: Zhongguo renmin daxue chubenshe.
- Wang, Jisi. (2012). “Marching Westwards: The Rebalancing of China’s Geostrategy”. *International and Strategic Studies*. No.73
- Weaver, K. (1989). The changing world of think tanks. *PS: Political Science & Politics*, 22(3), 563-578.
- Yu, Keping (2015). “Sixiangjia shi minzu de baogui caifu” [Thinkers are Valuable National Assets], *Zhejiang shehui kexue [Zhejiang Social Science]*, No. 8.
- Zhang, Weiwei. (2014). *The China horizon: Glory and dream of a civilizational state*. New York: World Century.

Zhang, Weiwei. (2011). *The China wave: Rise of a civilizational state*. New York: World Century.

Zheng Bijian. (2005). China's Peaceful rise to great-power status. *Foreign Affairs*, 84.

Zheng, Y. and Gore, L. (2014). *China entering the Xi Jinping era*. London: Routledge.

Zhou Qijun, “Zhongguo zhiku: Zhanzai chuntian, yaowang zhengce” [Chinese Think Tanks: Good timing for favorable policies], *Chijing zhoukan*[*Finance and Economics Weekly*],No.27, Retrieved July 13, 2015 from <http://weekly.caixin.com/2015-07-10/100828042.html>.

Zhu, Xufeng. (2013). *The rise of think tank in China*. London: Routledge.

国务院发展研究中心公共所课题组，王佩亨、李国强，需要一流智库提供一流思想产品[J]，中国发展观察，2013（3）31-32。
李国强,徐蕴峰. 学习习近平“智库观”，推动中国智库建设健康发展[J].*智库理论与实践*, 2017, 2 (02): 1-10.

上海社会科学院智库研究中心，《2017中国智库报告》影响力评价与排名[M]，2018年1月。

习近平，在哲学社会科学工作座谈会上的讲话[M]，北京，人民出版社，2016，pp. 26-27.

习近平视察国防大学[N]，新华社，2016年3月23 Retrieved March 23, 2016 from http://www.xinhuanet.com/politics/2016-03/23/c_128827557.htm